

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Store Afdeling)

5. juli 2016*

»Præjudiciel forelæggelse — artikel 267 TEUF — artikel 94 i Domstolens procesreglement — indholdet af en anmodning om præjudiciel afgørelse — national bestemmelse, der foreskriver den nationale rets inhabilitet for at have tilkendegivet et foreløbigt standpunkt i anmodningen om præjudiciel anmodning ved at fastslå de faktiske og retlige omstændigheder — Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder — artikel 47, andet afsnit, og artikel 48, stk. 1«

I sag C-614/14,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Sofiyski gradski sad (byretten i Sofia, Bulgarien) ved afgørelse af 15. december 2014, indgået til Domstolen den 31. december 2014, i straffesagen mod

Atanas Ognyanov

procesdeltagere:

Sofiyska gradska prokuratura,

har

DOMSTOLEN (Store Afdeling)

sammensat af præsidenten, K. Lenaerts, vicepræsidenten, A. Tizzano, afdelingsformændene R. Silva de Lapuerta, M. Ilešič, J.L. da Cruz Vilaça, A. Arabadjiev, C. Toader og F. Biltgen, samt dommerne J.-C. Bonichot, M. Safjan, M. Berger (refererende dommer), E. Jarašiūnas, C.G. Fernlund, C. Vajda og S. Rodin,

generaladvokat: Y. Bot

justitssekretær: fuldmægtig M. Aleksejev,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 12. januar 2016,

efter at der er afgivet indlæg af:

- den nederlandske regering ved M. Bulterman, C. Schillemans og M. Gijzen, som befuldmægtigede
- Europa-Kommissionen ved W. Bogensberger, R. Troosters og V. Soloveytchik, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 23. februar 2016,

* Processprog: bulgarsk.

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 267 TEUF og artikel 94 i Domstolens procesreglement samt artikel 47, andet afsnit, og artikel 48, stk. 1, i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (herefter »chartret«).
- 2 Anmodningen er blevet indgivet i forbindelse med en procedure for anerkendelse af en dom i en straffesag og fuldbyrdelse i Bulgarien af en frihedsstraf afsagt af og idømt ved en dansk domstol mod Atanas Ognyanov.

Retsforskrifter

EU-retten

- 3 Det følger af procesreglementets artikel 94 med overskriften »Indholdet af anmodninger om præjudiciel afgørelse«, at:

»En anmodning om præjudiciel afgørelse indeholder ud over de spørgsmål, som forelægges Domstolen til præjudiciel afgørelse:
 - a) en kortfattet fremstilling af tvistens genstand og de relevante faktiske omstændigheder, således som de er fastslået af den forelæggende ret, eller i det mindste en fremstilling af de faktiske oplysninger, som ligger til grund for spørgsmålene
 - b) ordlyden af de nationale bestemmelser, som vil kunne finde anvendelse i den foreliggende sag, og i givet fald relevant national retspraksis
 - c) en fremstilling af grundene til, at den forelæggende ret finder, at der er tvivl om fortolkningen eller gyldigheden af visse EU-retlige bestemmelser, samt af sammenhængen mellem disse bestemmelser og den nationale lovgivning, som finder anvendelse på tvisten i hovedsagen.«

Bulgarsk ret

- 4 Det fremgår af forelæggelsesafgørelsen, at i henhold til artikel 29 i Nakazatelno-protsesualen kodeks (strafferetsplejeloven, herefter »NPK«) må en dommer ikke virke i et dommerkollegium, hvis der kan rejses tvivl om dennes upartiskhed. Ifølge retspraksis fra Varhoven kasatsionen sad (øverste kassationsdomstol, Bulgarien) udgør dommerens tilkendegivelse af et foreløbigt standpunkt vedrørende sagens realitet, før der træffes endelig afgørelse, et særligt tilfælde af partiskhed.
- 5 I tilfælde af partiskhed er dommerkollegiet forpligtet til at erklære sig inhabilt, hvilket for det første betyder, at sagens behandling under dette dommerkollegium ophører, for det andet, at sagen tildeles andre dommere ved den pågældende ret, og for det tredje, at det nyudpegede dommerkollegium må genoptage behandlingen af den pågældende sag fra begyndelsen.
- 6 Såfremt dommeren ikke erklærer sig inhabil, men fortsætter retssagen og træffer en endelig retsafgørelse, er denne afgørelse behæftet med mangler, eftersom den er blevet truffet i »strid med væsentlige formforskrifter«. Den højere instans vil annullere den nævnte afgørelse, og den pågældende sag henvises til en anden dommer til fornyet behandling.

- 7 Den forelæggende ret har præciseret, at bulgarsk retspraksis er særdeles streng i forbindelse med fortolkningen af kriteriet om »partiskhed«. Den gør i denne henseende navnlig opmærksom på, at prøvelsen af dette kriterium sker ex officio, og at selv den flygtigste bemærkning vedrørende de faktiske omstændigheder i den pågældende sag eller den retlige kvalificering heraf automatisk medfører, at der foreligger en inhabilitetsgrund.
- 8 Det fremgår ligeledes af forelæggelsesafgørelsen, at en dommers tilkendegivelse af et foreløbigt standpunkt, ikke alene medfører, at han skal erklære sig inhabil, og hans endelige afgørelse ophæves, men også at der rejses disciplinærsag mod ham for disciplinære fejl. I henhold til punkt 2.3 og 7.4 i Kodeks za etichno povedenie (adfærdskodeksen) må en dommer nemlig ikke udtale sig offentligt om udfaldet af en sag, hvis behandling dommeren medvirker i, eller give udtryk for et foreløbigt standpunkt. Desuden fastsætter adfærdskodeksens punkt 7.3, at dommeren må udtale sig om principielle retlige spørgsmål, men uden at henvise til konkrete omstændigheder og deres retlige kvalificering.

Twisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 9 Ved dom af 28. november 2012 blev Atanas Ognyanov, der er bulgarsk statsborger, af Retten i Glostrup (Danmark) idømt en samlet straf på femten års frihedsberøvelse for drab og røveri af særlig grov karakter. Efter at have afsønt en del af sin frihedsstraf i Danmark blev Atanas Ognyanov den 1. april 2013 overført til de bulgarske myndigheder for at afsone resten af sin straf i Bulgarien.
- 10 Ved en anmodning om præjudiciel afgørelse af 25. november 2014, som blev indgivet i sag C-554/14, Ognyanov, der er gentaget og derefter suppleret ved to anmodninger af 15. december 2014, har Sofiyski gradski sad (byretten i Sofia, Bulgarien) forelagt Domstolen en række spørgsmål vedrørende fortolkningen af Rådets rammeafgørelse 2008/909/RIA af 27. november 2008 om anvendelse af princippet om gensidig anerkendelse på domme i straffesager om idømmelse af frihedsstraf eller frihedsberøvende foranstaltninger med henblik på fuldbyrdelse i Den Europæiske Union (EUT 2008, L 327, s. 27), som ændret ved Rådets rammeafgørelse 2009/299/RIA af 26. februar 2009 (EUT 2009, L 81, s. 24).
- 11 Efter indgivelsen af de nævnte præjudicielle spørgsmål i sagen C-554/14, Ognyanov har Sofiyska gradska prokuratura (statsadvokaten i Sofia, Bulgarien), der er part i hovedsagen, navnlig fremsat krav om, at det dommerkollegium ved Sofiyski gradski sad (byretten i Sofia), der er ansvarlig for sagens behandling, viger dets sæde med den begrundelse, at denne ret ved i præmis 2-4 i sin anmodning om præjudiciel afgørelse at give en fremstilling af de faktiske og retlige omstændigheder i nævnte sag har tilkendegivet et foreløbigt standpunkt vedrørende faktiske og retlige spørgsmål, før sagen var blevet optaget til votering.
- 12 Den forelæggende ret har udtrykt tvivl om, hvorvidt en national bestemmelse som den i hovedsagen omhandlede, der forpligter en bulgarsk kollegialret til at vige dets sæde, for så vidt som den i sin anmodning om præjudiciel afgørelse indgivet til Domstolen har tilkendegivet et foreløbigt standpunkt, idet den har givet en fremstilling af hovedsagens faktiske og retlige omstændigheder, er forenelig med EU-retten.
- 13 Det er under disse omstændigheder, at Sofiyski gradski sad (byretten i Sofia) har besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- »1) Foreligger der en tilsidesættelse af EU-retten (artikel 267, stk. 2, TEUF, sammenholdt med artikel 94 i Domstolens procesreglement, artikel 47 og artikel 48 i [chartret] eller andre relevante bestemmelser), når den ret, der har forelagt en anmodning om præjudiciel afgørelse, efter at den præjudicielle afgørelse er truffet, fortsætter retssagen og selv træffer afgørelse i sagen uden at erklære sig inhabil? Grunden til inhabiliteten skulle være, at retten i anmodningen om præjudiciel

afgørelse har givet udtryk for et foreløbigt standpunkt i sagen (idet den har anset visse faktiske omstændigheder for at være fastslået og en bestemt bestemmelse for at finde anvendelse på disse faktiske omstændigheder).

Det præjudicielle spørgsmål stilles ud fra den forudsætning, at alle procesretlige bestemmelser til beskyttelse af de berørte parter ret til at påberåbe sig beviser og forhandle mundtligt er blevet overholdt i forbindelse med fastlæggelsen af de faktiske omstændigheder og de relevante retsregler med henblik på forelæggelse af den præjudicielle anmodning.

- 2) Såfremt det første præjudicielle spørgsmål besvares med, at det er lovligt at fortsætte retssagen, foreligger der da en tilsidesættelse af EU-retten, når:
 - a) retten i sin endelige afgørelse gengiver alt det, som den har fastslået i den præjudicielle anmodning, uden ændringer og med hensyn til disse faktiske og retlige løsninger afviser at optage nye beviser og høre de berørte parter? Konkret vil retten kun optage beviser og høre de berørte parter vedrørende spørgsmål, der ikke blev anset for fastslået i den præjudicielle anmodning.
 - b) retten optager nye beviser og hører de berørte parter vedrørende alle relevante spørgsmål, herunder de spørgsmål, hvorom retten allerede har givet udtryk for sit standpunkt i den præjudicielle anmodning, og retten i sin endelige afgørelse giver udtryk for sit endelige standpunkt, der er støttet på alle optagne beviser og er dannet efter drøftelse af de berørte parter argumenter, uanset om beviserne blev optaget, før den præjudicielle anmodning blev forelagt, eller efter den præjudicielle afgørelse blev truffet, og argumenterne blev fremført før eller efter?
- 3) Såfremt det første præjudicielle spørgsmål besvares med, at det er foreneligt med EU-retten at fortsætte retssagen, er det da foreneligt med EU-retten, såfremt retten beslutter sig for ikke at fortsætte hovedsagen, men at erklære sig inhabil på grund af partiskhed, fordi en fortsættelse af sagen ville være i strid med national ret, som yder en højere grad af beskyttelse af de berørte parter interesser og hensynet til retsplejen, når denne inhabilitetserklæring er baseret på, at:
 - a) retten inden for rammerne af den præjudicielle anmodning, før den træffer sin endelige afgørelse, har givet udtryk for et foreløbigt standpunkt vedrørende retssagen, hvilket ganske vist er tilladt i henhold til EU-retten, men ikke i henhold til den nationale lovgivning
 - b) retten i givet fald vil formulere sit endelige standpunkt i to afgørelser og ikke i én (såfremt man antager, at den præjudicielle anmodning ikke udgør et foreløbigt, men et endeligt standpunkt), hvilket ganske vist er lovligt i henhold til EU-retten, men ikke i henhold til national ret?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første spørgsmål

- 14 Med sit første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 267 TEUF og procesreglementets artikel 94, sammenholdt med chartrets artikel 47, andet afsnit, og artikel 48, stk. 1, skal fortolkes således, at de er til hinder for, at en national bestemmelse fortolkes på en sådan måde, at den forpligter den forelæggende ret til at erklære sig inhabil i den verserende sag med den begrundelse, at retten i sin anmodning om præjudiciel afgørelse har givet en fremstilling af sagens faktiske og retlige omstændigheder.
- 15 Indledningsvis bemærkes, at proceduren med præjudicielle forelæggelser, som er fastsat i artikel 267 TEUF, udgør kernen i domstolssystemet i Den Europæiske Union, der ved at indføre en dommerdialog mellem Domstolen og medlemsstaternes domstole har til formål at sikre en ensartet

fortolkning af EU-retten, hvorved EU-rettens sammenhæng, fulde virkning og autonomi og i sidste ende den særegne karakter af den ved traktaterne indførte ret sikres (jf. udtalelse 2/13 af 18.12.2014, EU:C:2014:2454, præmis 176 og den deri nævnte retspraksis).

- 16 Det fremgår af fast retspraksis, at den ved artikel 267 TEUF indførte procedure er et middel til samarbejde mellem Domstolen og de nationale retter, som giver Domstolen mulighed for at forsyne de nationale retter med de elementer vedrørende fortolkningen af EU-retten, som er nødvendige for, at de kan afgøre den for dem verserende tvist (jf. kendelse af 8.9.2011, Abdallah, C-144/11, ikke trykt i Sml., EU:C:2011:565, præmis 9 og den deri nævnte retspraksis, af 19.3.2015, Andre, C-23/15, ikke trykt i Sml., EU:C:2015:194, præmis 4 og den deri nævnte retspraksis, samt dom af 6.10.2015, Capoda Import-Export, C-354/14, EU:C:2015:658, præmis 23).
- 17 Det fremgår ligeledes af fast retspraksis, at artikel 267 TEUF giver de nationale retter en meget vid adgang til at indbringe spørgsmål for Domstolen, hvis de skønner, at en for dem verserende sag frembyder problemer vedrørende fortolkningen eller gyldigheden af EU-retlige bestemmelser, der er relevante for afgørelsen af den pågældende sag. De nationale retter kan desuden frit udnytte denne adgang på ethvert tidspunkt under proceduren, som de finder passende (jf. dom af 5.10.2010, Elchinov, C-173/09, EU:C:2010:581, præmis 26 og den deri nævnte retspraksis, og af 11.9.2014, A, C-112/13, EU:C:2014:2195, præmis 39 og den deri nævnte retspraksis), og det tilkommer udelukkende den nationale ret at afgøre, hvilket tidspunkt der er mest hensigtsmæssigt for en præjudiciel forelæggelse for Domstolen (jf. dom af 15.3.2012, Sibilio, C-157/11, ikke trykt i Sml., EU:C:2012:148, præmis 31 og den deri nævnte retspraksis, samt af 7.4.2016, Degano Trasporti, C-546/14, EU:C:2016:206, præmis 16).
- 18 For at opnå en fortolkning af EU-retten, som den nationale ret kan bruge, er det påkrævet, at denne giver en beskrivelse af de faktiske omstændigheder og regler, som de forelagte spørgsmål hænger sammen med, eller i hvert fald forklarer de faktiske forhold, der er baggrunden for dens spørgsmål (jf. kendelse af 8.9.2011, Abdallah, C-144/11, ikke trykt i Sml., EU:C:2011:565, præmis 10 og den deri nævnte retspraksis, af 19.3.2015, Andre, C-23/15, ikke trykt i Sml., EU:C:2015:194, præmis 5 og den deri nævnte retspraksis, samt dom af 10.3.2016, Safe Interenvíos, C-235/14, EU:C:2016:154, præmis 114).
- 19 Kravene til indholdet af en anmodning om præjudiciel afgørelse fremgår udtrykkeligt af procesreglementets artikel 94, som den forelæggende ret forventes at have kendskab til og iagttagelse nøje inden for rammerne af det samarbejde, der er indført ved artikel 267 TEUF (jf. kendelse af 3.7.2014, Talasca, C-19/14, EU:C:2014:2049, præmis 21).
- 20 Det er i øvrigt fastslået, at de i forelæggelsesafgørelserne indeholdte oplysninger således ikke blot tjener til at sætte Domstolen i stand til at give hensigtsmæssige svar, men også til at give medlemsstaternes regeringer samt øvrige berørte mulighed for at afgive indlæg i henhold til artikel 23 i statuten for Den Europæiske Unions Domstol, og at sidstnævnte skal drage omsorg for, at denne mulighed sikres, når henses til, at det i henhold til den nævnte artikel kun er forelæggelsesafgørelserne, der meddeles de pågældende (jf. kendelse af 8.9.2011, Abdallah, C-144/11, ikke trykt i Sml., EU:C:2011:565, præmis 11 og den deri nævnte retspraksis, samt dom af 10.3.2016, Safe Interenvíos, C-235/14, EU:C:2016:154, præmis 116).
- 21 Endelig kan den manglende angivelse af de relevante faktiske og retlige omstændigheder udgøre en åbenbar formalitetsmangel ved anmodningen om præjudiciel afgørelse (jf. i denne retning kendelse af 8.9.2011, Abdallah, C-144/11, ikke trykt i Sml., EU:C:2011:565, præmis 12, af 4.7.2012, Abdel, C-75/12, ikke trykt i Sml., EU:C:2012:412, præmis 6 og 7, af 19.3.2014, Grimal, C-550/13, ikke trykt i Sml., EU:C:2014:177, præmis 19, og af 19.3.2015, Andre, C-23/15, ikke trykt i Sml., EU:C:2015:194, præmis 8 og 9).

- 22 Ved i sin anmodning om præjudiciel afgørelse at give en fremstilling af hovedsagens faktiske og retlige omstændigheder opfylder en forelæggende ret såsom Sofiyski gradski sad (byretten i Sofia) derfor blot de krav, der følger af artikel 267 TEUF og procesreglementets artikel 94.
- 23 Under disse omstændigheder vil det forhold, at en forelæggende ret som den i hovedsagen omhandlede i sin anmodning om præjudiciel afgørelse fremstiller de faktiske og retlige omstændigheder, der er relevante for hovedsagen, opfylde det krav om samarbejde, der er uadskilleligt forbundet med ordningen med præjudiciel forelæggelse, og kan ikke i sig selv være et brud på hverken retten til en upartisk domstol, der er fastsat i chartrets artikel 47, andet afsnit, eller uskyldsformodningen, der er sikret ved chartrets artikel 48, stk. 1.
- 24 I den foreliggende sag følger det af anvendelsen af NPK's artikel 29 som fortolket af Varhoven kasatsionen sad (øverste kassationsdomstol), sammenholdt med adfærdskodeksens punkt 2.3, 7.3 og 7.4, at en bulgarsk dommers fremstilling i en anmodning om præjudiciel afgørelse af hovedsagens faktiske og retlige omstændigheder anses for at være et udtryk for denne dommers foreløbige standpunkt, som ikke alene medfører, at han skal erklære sig inhabil og hans endelige afgørelse ophæves, men også at der rejses disciplinærsag mod ham for disciplinære fejl.
- 25 Det følger heraf, at en national bestemmelse som den i hovedsagen omhandlede navnlig vil kunne have til følge, at en national dommer vil afholde sig fra at forelægge Domstolen præjudicielle spørgsmål for at undgå enten at skulle erklære sig inhabil og pådrage sig disciplinære sanktioner eller at skulle indgive anmodninger om præjudiciel afgørelse, der ikke kan antages til realitetsbehandling. En sådan bestemmelse er således en krænkelse af de prerogativer, der er tillagt de nationale retter ved artikel 267 TEUF, og følgelig effektiviteten af det samarbejde mellem Domstolen og de nationale retter, der er fastsat ved ordningen med præjudiciel forelæggelse.
- 26 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal det første forelagte spørgsmål besvares med, at artikel 267 TEUF og procesreglementets artikel 94, sammenholdt med chartrets artikel 47, andet afsnit, og artikel 48, stk. 1, skal fortolkes således, at de er til hinder for, at en national bestemmelse fortolkes på en sådan måde, at den forpligter den forelæggende ret til at erklære sig inhabil i den verserende sag med den begrundelse, at retten i sin anmodning om præjudiciel afgørelse har givet en fremstilling af sagens faktiske og retlige omstændigheder.

Det andet spørgsmål

- 27 Med sit andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om EU-retten, navnlig artikel 267 TEUF, skal fortolkes således, at den er til hinder for, at den forelæggende ret – efter afsigelsen af den præjudicielle dom – uden ændringer fastholder de faktiske og retlige konstateringer, som den har foretaget inden for rammerne af anmodningen om præjudiciel afgørelse eller omvendt, at den nævnte ret – efter denne afsigelse – foretager ny høring af parterne og ny bevisoptagelse, som kunne få retten til at ændre disse konstateringer.
- 28 Det bemærkes i denne henseende, at artikel 267 TEUF ifølge fast retspraksis kræver, at den forelæggende ret sikrer den fulde virkning af den fortolkning af EU-retten, som Domstolen har foretaget (jf. i denne retning dom af 5.4.2016, PFE, C-689/13, EU:C:2016:199, præmis 38-40 og den deri nævnte retspraksis).
- 29 Derimod kræver hverken denne artikel eller nogen anden bestemmelse i EU-retten af den forelæggende ret, at den – efter afsigelse af den præjudicielle dom – ændrer de faktiske og retlige konstateringer, som den har foretaget inden for rammerne af den præjudicielle anmodning. Ej heller er der nogen bestemmelse i EU-retten, der forbyder denne ret efter denne afsigelse at ændre sin bedømmelse af de relevante faktiske og retlige omstændigheder.

30 På baggrund af det ovenstående skal det andet forelagte spørgsmål besvares med, at EU-retten, navnlig artikel 267 TEUF, skal fortolkes således, at den hverken kræver eller forbyder, at den forelæggende ret – efter afsigelse af den præjudicielle dom – foretager en ny høring af parterne og en ny bevisoptagelse, der kan få retten til at ændre de faktiske og retlige konstateringer, som den har foretaget inden for rammerne af anmodningen om præjudiciel afgørelse, forudsat at denne ret sikrer den fulde virkning af den fortolkning af EU-retten, som Domstolen har foretaget.

Det tredje spørgsmål

31 Med sit tredje spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om EU-retten skal fortolkes således, at den er til hinder for, at den forelæggende ret anvender en national bestemmelse som den i hovedsagen omhandlede, som er kendt stridende mod EU-retten med den begrundelse, at denne bestemmelse sikrer et højere beskyttelsesniveau for parternes grundlæggende rettigheder.

32 I denne henseende skal det indledningsvis bemærkes, at den formodning, som dette spørgsmål hviler på, hvorefter den i hovedsagen omhandlede bestemmelse sikrer borgeren en udvidet beskyttelse af dennes adgang til en upartisk domstol som omhandlet i chartrets artikel 47, andet afsnit, ikke kan accepteres. Det forhold, at en national ret i anmodningen om præjudiciel afgørelse, i overensstemmelse med de krav, der følger af artikel 267 TEUF og procesreglementets artikel 94, giver en fremstilling af de faktiske og retlige omstændigheder, der er relevante for hovedsagen, vil således ikke i sig selv – således som det er anført i denne doms præmis 23 – være i strid med denne grundlæggende rettighed. Følgelig kan den forpligtelse til at erklære sig inhabil, som nævnte bestemmelse pålægger den forelæggende ret, som har foretaget en sådan fremstilling i forbindelse med en præjudiciel forelæggelse, ikke anses for at bidrage til at sikre beskyttelsen af nævnte rettighed.

33 Når dette er præciseret, skal det bemærkes, at det følger af fast retspraksis, at en dom, som Domstolen har afsagt i en præjudiciel sag, er bindende for den nationale ret ved afgørelsen af hovedsagen med hensyn til fortolkningen eller gyldigheden af de omhandlede retsakter vedtaget af Unionens institutioner (jf. dom af 20.10.2011, Interedil, C-396/09, EU:C:2011:671, præmis 36 og den deri nævnte retspraksis, samt af 5.4.2016, PFE, C-689/13, EU:C:2016:199, præmis 38).

34 Det skal endvidere fremhæves, at det fremgår af fast retspraksis, at den nationale ret, som inden for rammerne af sin kompetence skal anvende EU-rettens bestemmelser, er forpligtet til at sikre den fulde virkning af disse regler og om fornødent af egen drift skal undlade at anvende enhver modstående national bestemmelse, dvs. i det foreliggende tilfælde den i hovedsagen omhandlede nationale procedureregulering, uden at den behøver at anmode om eller afvente en forudgående ophævelse af denne nationale bestemmelse ad lovgivningsvejen eller ved ethvert andet forfatningsmæssigt middel (jf. dom af 20.10.2011, Interedil, C-396/09, EU:C:2011:671, præmis 38 og den deri nævnte retspraksis, af 4.6.2015, Kernkraftwerke Lippe-Ems, C-5/14, EU:C:2015:354, præmis 32 og den deri nævnte retspraksis, samt af 5.4.2016, PFE, C-689/13, EU:C:2016:199, præmis 40 og den deri nævnte retspraksis).

35 Endelig skal det tilføjes, at kravet om at sikre EU-rettens fulde virkning omfatter forpligtelsen for de nationale domstole til i givet fald at ændre en fast retspraksis, såfremt denne er baseret på en fortolkning af national ret, som er uforenelig med EU-retten (jf. i denne retning dom af 19.4.2016, DI, C-441/14, EU:C:2016:278, præmis 33 og den deri nævnte retspraksis).

36 I den foreliggende sag følger det heraf, at den forelæggende ret er forpligtet til at sikre den fulde virkning af artikel 267 TEUF og om fornødent af egen drift skal undlade at anvende NPK's artikel 29 som fortolket af Varhoven kasationsdomstol (øverste kassationsdomstol), for så vidt som denne fortolkning ikke er forenelig med EU-retten (jf. i denne retning dom af 19.4.2016, DI, C-441/14, EU:C:2016:278, præmis 34).

- 37 Henset til de ovenstående betragtninger skal det tredje forelagte spørgsmål besvares med, at EU-retten skal fortolkes således, at den er til hinder for, at en forelæggende ret anvender en national bestemmelse som den i hovedsagen omhandlede, som anses for at være i strid med EU-retten.

Sagens omkostninger

- 38 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Store Afdeling) for ret:

- 1) **Artikel 267 TEUF og artikel 94 i Domstolens procesreglement, sammenholdt med artikel 47, andet afsnit, og artikel 48, stk. 1, i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, skal fortolkes således, at de er til hinder for, at en national bestemmelse fortolkes på en sådan måde, at den forpligter den forelæggende ret til at erklære sig inhabil i den verserende sag med den begrundelse, at retten i sin anmodning om præjudiciel afgørelse har givet en fremstilling af sagens faktiske og retlige omstændigheder.**
- 2) **EU-retten, navnlig artikel 267 TEUF, skal fortolkes således, at den hverken kræver eller forbyder, at den forelæggende ret – efter afsigelse af den præjudicielle dom – foretager en ny høring af parterne og en ny bevisoptagelse, der kan få retten til at ændre de faktiske og retlige konstateringer, som den har foretaget inden for rammerne af anmodningen om præjudiciel afgørelse, forudsat at denne ret sikrer den fulde virkning af den fortolkning af EU-retten, som Den Europæiske Unions Domstol har foretaget.**
- 3) **EU-retten skal fortolkes således, at den er til hinder for, at en forelæggende ret anvender en national bestemmelse som den i hovedsagen omhandlede, som anses for at være i strid med EU-retten.**

Underskrifter